

EU nelze zreformovat

22.5.2024 - Luboš Zálom | Svobodní

Odpůrci Evropské unie jsou patřičně mobilizováni, zatímco její více či méně fanatičtí zastánci, dle propagačních materiálů svých politických stran a uskupení, se nejvíce strachují, že valná většina občanů členských států tyto volby přehledně s uzívaným nezájmem, což nakonec posílí volební výsledek těch, kteří se současnou podobou evropské politické integrace nesouhlasí.

Lze říci, že tito lidé v zásadě berou EU jako jakousi danost, na níž se dívají s určitou mírou nedůvěry, ale která tady je a bude, a není k ní nutné zastávat jakýkoliv občanský postoj – protože ten nic nezmění. To je mimochodem jeden z velmi pádných argumentů pro zpochybnění demokratické legitimacy a smyslu Evropské unie: není zde žádný evropský národ, který by byl schopen definovat a aktivně zastávat nějaké jednotné politické zájmy a cíle, a postavit se za ně alespoň vhozením volebního lístku do urny.

Pohybuje-li v některých členských zemích se voličský zájem o eurovolby někde kolem průměrné hranice 20 %, je to známka toho, že celý projekt je jen konstrukcí velmi úzké menšiny, kterou by bylo lze nazvat politickou elitou, i když daleko spíše je zde vhodný termín aristokracie. Tato úzká skupina není schopna se k občanům zemí EU přiblížit a vzbudit jejich zájem, a to ani za pomoci lží, překrucování a strašení. Představme si, jaké debaty o demokratické legitimitě by vzbudila 20% volební účast v našich posledních prezidentských volbách; kolik lidí by volalo po zneplatnění takových voleb a odmítalo by smysl mandátu takovou malou skupinou lidí zvoleného prezidenta. U Evropské unie to nikomu nevadí – přičemž demokratické pravomoce europoslanců jsou vlastně značně omezené a nazývat jejich shromáždění parlamentem je v podstatě výsměchem parlamentní demokracii.

Nicméně eurovolby jsou tu, ať už si o nich myslíme cokoliv. Povaha demokratického mechanismu eurovoleb i význam mandátu následně zvolených europoslanců vlastně logicky vyplývá ze samotných záměrů, které stály u zrodu evropského integračního procesu. Tyto záměry jsou nejen nedemokratické, ale aktivně antidemokratické; jinak řečeno, evropský proces byl od základů navržen tak, aby demokracii aktivně potlačoval a omezoval. Dnešní představitelé EU se to již ani nesnaží zakrývat, vědomi si své silné pozice. Kupříkladu dnešní předseda Komise Jean-Claude Juncker komentoval před lety francouzské referendum o Evropské ústavě slovy: „Jestliže zvolí ‚Ano‘, budeme pokračovat; jestliže zvolí ‚Ne‘, pojede se dál.“ Lze si představit výmluvnější příklad naprostého pohrdání voliči a demokratickými mechanismy? Ostatně vehementní odmítání referend, v nichž by se občané členských států mohli vyjádřit k evropské integraci, jakého se občanům dostává od probruselských politických a intelektuálních elit je dalším takovým příkladem.

Změny – to je to hlavní heslo a hlavní motiv volebních kampaní, bez ohledu na jejich pohled na Evropskou unii. V podání eurooptimistických a eurofanatických stran a hnutí jde o návrhy změn spíše opatrné a vágní – neboť tyto strany jsou s evropskou integrací v zásadě spokojené, principiální záporny se snaží nevidět, ale s heslem „spokojenost“ jednoduše volební kampaň dohromady nedáte. U stran, které jsou pro pokračování integrace, jde spíše o opatrné návrhy, jak dále centralizovat, jak glajchšaltovat, jak svázat národní státy do ještě pevnějších pout, od nichž bude mít klíče Brusel. Na druhou stranu nemohou své postoje dávat najevo příliš otevřeně – protože si uvědomují, že dejme tomu volání po zřízení evropské armády by vzbudilo oprávněný odpor i na straně mnohých těch, kteří v zásadě s EU souhlasí.

V podání pravicovějších stran, které jaksi tuší, že mezi pravicová témata musí nutně patřit i státní a národní suverenity, se pak mluví o reformách, o odstraňování demokratického deficitu, o potírání nešvarů (reminiscence na normalizační 80. léta), o návratu před Lisabonskou smlouvou, o očistu principů evropské integrace od nánosu byrokracie a regulací. A jen nemnohé strany otevřeně a nekompromisně mluví o vystoupení z EU, bez ohledu na to, zda jde o strany pravicové a svobodomyšlné, nebo spíše rádobý-pravicové a proregulační.

Výroky o změnách a reformách vlastně slýcháme celá léta, co jsme členy Evropské unie. Vlastně i Lisabonská smlouva, která pro mnohé platí za jakýsi milník, který EU nevyhnutelně nasměroval na cestu k totalitě, byla pokusem o reformu, o změnu, snahou zajistit projektu větší akceschopnost. Byla to reforma v rukách eurofanatiků. Projekt evropské politické integrace je v očích a hlavách jeho zastánců jakýmsi nikdy nekončícím procesem, neustálým pohybem, nepřetržitou sekvencí změn, úprav, opatření a nařízení, jakousi trockistickou permanentní revolucí, v níž nepřítelem jsou jednou ekonomické zákonitosti, podruhé naše planeta a její přirozeně se měnící klima, a nakonec třeba samotná biologická přirozenost pohlaví lidské bytosti, atd. Stručně řečeno, nepřítelem v této permanentní válce zastánců Evropské unie je objektivní realita a rozum. Vše musí být v pohybu, nic se nesmí ani na vteřinu zastavit, jeden akční plán střídá druhý, zatímco třetí už je připraven na startovní čáře. Důraz na neustálou akci je mimochodem jednou z hlavních charakteristik fašismu. Ano, Evropská unie je ve své podstatě, svým důrazem na akci a na neustálý pohyb a dynamiku fašistickým projektem.

Zastánci EU často mluví o své představě a snaze vybudovat z Evropy něco na způsob Spojených států amerických. Porovnáme-li však principy USA s principy evropské politické integrace, rozdíly jsou jasně patrné. USA byly od začátku daleko spíše uzavřeným projektem, s pevnou, racionální a hlavně přísně věcnou ústavou podpořenou Deklarací nezávislosti, asi nejdokonalejším politickým dokumentem, jaký lidstvo dosud vytvořilo. Změny, které přicházely později a postupně, byly velmi pomalé, protože základní projekt byl pevný: záměrem bylo vytvořit svobodný národ. Tvůrci EU však nic takového v úmyslu neměli a nemají. Mluví se o soupeření, o síle a moci, o převaze nad Ruskem, Čínou nebo Amerikou, o jednotnosti, o odstranění jakýchkoliv projevů národovectví. Slovo svoboda nemá v dokumentech Evropské unie místo.

Zatímco USA je projektem, který v zásadě vychází z přirozenosti člověka, z uznání objektivní reality, z principů, které jsou dané a jež musí každé lidské konání respektovat, EU je naproti tomu konstruktivistickým projektem, jehož základem je víra, že objektivní realita neexistuje a že žádné pevné principy není třeba respektovat. Postupné oklešťování lidské svobody, které se v rámci EU stalo jakýmsi trendem, který na sobě pocítujeme stále tíživěji, je pak nevyhnutelným důsledkem. A nikdy to nemůže být jinak. Z Evropské unie nikdy nemůže vzniknout projekt, který bude plně respektovat svobodu, trh a kapitalismus. Cílem evropské politické integrace je superstát, o němž mluvil jeden z jejích otců zakladatelů Jean Monnet: „Lidé musejí být vedeni k superstátu, aniž by věděli, co se s nimi děje.“ Superstát však nemůže být prostředím, v němž kvete lidská svoboda. Je nutné přiznat, že ani Spojené státy americké dnes již nejsou zemí svobody, onou „land of the free“, nicméně principy, na nichž kdysi vznikly, tam stále fungují, nebyly vymazány z dějin, a dávají tak naději, že se k nim lze jednoho dne vrátit. K čemu by se však měla vracet Evropská unie, když sama její podstata svobodě, trhu i kapitalismu odporuje?

Reforma jakéhokoliv politického systému se musí nevyhnutelně odvíjet od jeho nejzákladnějších filozofických a morálních principů. Jestliže je tomu jinak, hrozí mu při pokusu o reformu rozpad. Jak říká Alexis de Tocqueville, nejnebezpečnější okamžik nastává špatné vládě tehdy, pokusí-li se sama reformovat. Reforma, která by byla v souladu s principy evropské politické integrace je něco, o čem již mnozí politici opatrně mluví: více centralizace, méně pravomocí členskými státy, společné bezpečnostní a vojenské složky, společná daňová a rozpočtová politika, zrušení suverénní azylové politiky, přeměna národních států na pouhé regiony. Každý z těchto kroků nás nevyhnutelně

přibližuje ke konečnému cíli: k celoevropské totalitě. Ta by pak mohla, bude-li svoji moc používat skutečně nekompromisně bez ohledu na životy lidí, přežít velmi dlouho – ubrání-li se však jakémukoliv pomyšlení na reformu.

Návrat k jakýmsi tržním či ekonomickým principům Evropské unie, jakési „bruselské jaro“, jak si to snad mnozí zastánci těchto reforem ve své hlavě projektují, by nevyhnutelně znamenal rozvolnění centralizace a následně probuzení separatistických tendencí napříč celou Unií. Ty by Brusel musel následně řešit silou, pokud by k něčemu takovému ovšem měl prostředky – zatím je naštěstí nemá. V tom případě by se režim Evropské unie skokově posunul blíže k totalitě a nastala by jakási eurounijní normalizace se všemi důsledky, které z toho mohou plynout. Pokud by naopak ono hypotetické „bruselské jaro“ nebylo potlačeno silou, bude to konec Evropské unie, stejně jako perestrojka znamenala od samého počátku nevyhnutelný konec Sovětského svazu a celého jeho mocenského impéria.

Tu a tam se setkáme s názorem, že EU by se měla vrátit těsně před podepsání Lisabonské smlouvy, která do značné míry změnila tehdejší paradigma směřování evropského integračního procesu. Ve skutečnosti je to ta nejméně realistická možnost. Důvody, jimiž zastánci Lisabonské smlouvy obhajovali a tvrdě prosazovali její podepsání, byly vyústěním dlouhodobého procesu. Nezapomínejme také na boj o Evropskou ústavu. Lisabonská smlouva se stala její zakamuflovanou variantou, když se ústavní smlouva ukázala být pro mnohé členské státy nepřijatelnou. Potřeba centralizovat smlouvy a nastavit rozhodovací procesy tak, aby fungovaly ve prospěch většiny, tedy větších států EU, panovala na straně zastánců integrace už dlouhou dobu. Kam by se současná EU asi měla vrátit, aby byly tyto jejich osobní ideové a mocenské potřeby eliminovány? Návrat před Lisabonskou smlouvou, i kdyby k němu došlo, by pouze připravil cestu k nové smlouvě, možná konečně k evropské Ústavě. Návrat před Lisabon by navíc do značné míry vyžadoval nápravu jejích následků, jinak takový návrat nemá smysl. Takový proces je nemožný a i pokus o něj by při dnešní akceschopnosti EU trval déle, než nyní nadcházející funkční období evropských politiků. A nositelé tohoto postoje to buď dobře vědí a tedy lžou, a nebo prostě nevědí, o čem mluví.

Představu, že by jakási pozitivní reforma EU vedla k jejímu udržení při životě a dalšímu rozvoji na základě myšlenek svobody a volného trhu, je chimérou. Principy, které stojí na počátku celého projektu, budou nevyhnutelně hrát proti takové reformě. Jediné, čeho by mohla dosáhnout reforma, která by aktivně refletovala hodnoty svobody a volného trhu, je získat pro Unii trochu více času. Protože však jde o projekt svobodě a trhu nepřátelský, mocenské záměry nejen vůdčích představitelů, ale i probuselských intelektuálů a mediálně činných celebrit, jej postupně přivedou k novému Lisabonu. Lze se domnívat, že tyto principy jsou už dnes dostatečně známy na to, aby bylo jakékoliv další trvání evropského projektu pokládáno za zdiskreditované. Pokud by jednotlivým členským zemím šlo o hodnoty svobody a trhu, nepotřebují k tomu Evropskou unii. Fungování národních států Evropy lze založit na jiných smlouvách.

Volební hesla o nutnosti reformovat Evropskou unii bychom tedy měli brát vážně pouze do té míry, co vlastně ta či ona strana chce takovou reformou získat a co konkrétního se za takovými hesly skrývá. Jestliže víme, že pozitivní pokus o reformu, který by plně respektoval svobodu a volný trh, pokud by se podařil, by vedl k rozpadu Unie, lze takovou cestu v zásadě přijmout. Chceme-li se od Evropské unie osvobodit, jakákoliv pokojná cesta je vhodná, třebaže se lze vážně obávat, zda by se rozpad EU skutečně nesl v pokojném duchu, bylo by tedy lépe z tohoto důvodu odejít z EU ještě dříve, než se začne rozpadat. Naopak pokud si politická strana či hnutí přeje reformu Evropské unie tak, aby zajistila její další fungování ve stejných mantinelech a při platnosti jejích základních filozofických principů, je to v konečném důsledku cesta k větší nesvobodě, jež nekončí nikde jinde než v totalitě. Pokud takovou cestu nabízejí strany, které se pokládají za pravicové, je to o to smutnější. A nakonec, pokud jsou představy o reformě definovány vágními tezemi o zrušení Lisabonské smlouvy, je to neklamný znak toho, že nositelé takových představ lžou: návrat před

Lisabon je nemožný a nikdy k němu nedojde.

Pokud tedy chceme v Evropě zachovat nebo spíše resuscitovat svobodu a tržní ekonomiku, nepotřebujeme reformu. Potřebujeme se vrátit na úplný začátek, ještě před založení Evropského společenství uhlí a oceli. Potřebujeme zapomenout na Jeana Monneta i Roberta Schumana. Něco takového však nelze nazvat reformou – správný pojem pro takový proces je transformace. Státy, které uvízly v Evropské unii, potřebují transformaci, takovou, jakou prošla Česká republika po pádu komunistické totality. Skutečnost, že se právě velká část zapálených zastánců Evropské unie dívá na 90. léta jako na temnou kapitolu našich dějin a chová šílenou nenávist k politikům, kteří tehdy naši vysoce úspěšnou a v kontextu tehdejších postkomunistických zemí unikátní transformaci provedli, nám však napovídá, jak si asi představují další fungování Evropské unie a jakým směrem by ji rádi reformovali.

<https://svobodni.cz/novinky/eu-nelze-zreformovat>